

НЕЕФЕКТИВНІ ФІНАНСОВІ ПОТОКИ НА ТОВАРНИХ РИНКАХ ЯК ШЛЯХ ВИВЕЗЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Лайко О.І.

В статті розглянуто проблему фінансових потоків, обслуговуючих експансію іноземної продукції, надмірне зростання та розвиток посередницької сфери на товарних ринках України та Одеського регіону. На підставі здійсненого дослідження обрано найоптимальніший, на нашу думку, підхід до управління фінансовими потоками на товарних ринках шляхом надання пільгових умов для вітчизняних товаровиробників і створення для них конкурентних переваг через мережу оптової торгівлі.

Вступ. Останнім часом вітчизняна економіка разом зі зростанням переживає значну нестачу інвестиційних ресурсів, відсутність належного інвестування, а крім того, ситуацію ускладнює ще й значне вивезення вітчизняного капіталу. Останнє явище є чи не найскладнішою проблемою, оскільки зводить нанівець всі зусилля із залучення вітчизняних та іноземних інвестицій і фактично знекровлює економічну систему. Товарні ринки за останні роки стали каналом вивозу ресурсів за кордон. Як свідчать статистичні дані [1], шляхом операцій "неефективного" імпорту щорічно вивозиться лише з Одеського регіону близько 690 млн. США. Крім того, надмірна експансія продукції іноземного виробництва призводить до втрати конкурентних переваг та фінансових ресурсів вітчизняними виробниками.

Постановка задачі. Однією з головних проблем товарних ринків Одещини та України в цілому є неефективний розподіл фінансових потоків – як правило, на користь торгових посередників та іноземних постачальників. Експансія іноземної дешевої, але не завжди якісної продукції створює непотрібну конкуренцію для вітчизняних виробників, позбавляє їх необхідних для функціонування фінансових ресурсів і тим самим знищує цілі галузі промислового виробництва в регіоні та країні. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах приєднання країни до СОТ. Тому необхідною є критеріальна оцінка ефективності фінансових потоків на товарних ринках регіону та розробка концептуальних підходів до формування стратегії впливу на перерозподіл фінансових ресурсів.

Результати. Фінансові потоки уособлюють в собі зворотній зв'язок між споживачами продукції, посередниками та виробниками і є засобом живлення виробничого процесу. Ефективність, раціональний розподіл фінансових потоків на всіх етапах їхнього руху визначають можливість успішного функціонування товаровиробників та всієї економічної системи.

У процесі переміщення від одного господарюючого суб'єкта до іншого сукупність певних товарних цінностей може розглядатися як відповідний товарний потік, рух якого обумовлений виконанням цілого ряду логістичних операцій.

В умовах ринкової економіки підвищення ефективності руху товарних потоків досягається, головним чином, за рахунок поліпшення їхнього фінансового обслуговування. Це, у свою чергу, обумовлює необхідність виділення й вивчення логістичних фінансових потоків, що відповідають переміщенню товарних цінностей: всі види матеріальних благ, послуги, капітал і нематеріальні активи.

Фінансовий потік - це спрямований рух фінансових ресурсів, пов'язаний з матеріальними, інформаційними й іншими потоками як у рамках логістичної системи, так і поза нею.

Виникають фінансові потоки при відшкодуванні логістичних витрат, залученні коштів із джерел фінансування, відшкодуванні (у грошовому еквіваленті) за реалізовану продукцію й виконані послуги учасникам логістичного ланцюга.

Розподіл фінансового потоку тільки тоді стає ефективним, коли забезпечується нормальне фінансування всіх представників етапів виробництва та просування товару на ринок. Найбільший внесок в створення вартості готової продукції здійснює безумовно виробник. Торгові посередники, в свою чергу, повинні забезпечити якісне та оперативне просування товару на ринок і тут також створюється додаткова вартість.

Сфера торгівлі в економіці регіонів та країни в цілому набула стрімкого розвитку останніми роками як найменш вибаглива і гнучка галузь. В той же час надмірна розгалуженість торгових мереж, перерозподіл доданої вартості з ухилом на користь торговельної сфери призводять до недостатнього грошового живлення виробників. Також зайву конкуренцію створюють товари іноземного виробництва, які знаходять на теренах України ринок збуту і відбувається інвестування закордонного виробництва і пригноблення вітчизняного.

Товарні ринки в регіонах з переважною індустріальною або аграрною орієнтацією повинен обслуговувати, в першу чергу, вітчизняних товаровиробників, допомагаючи проведенню розширеного відтворення. В Одеському регіоні, який окрім значного промислового комплексу має ще й розвинену торговельну мережу, дисбаланс між присутністю на товарних ринках вітчизняної та іноземної продукції відчувається особливо гостро.

Класична схема просування вітчизняного товару на ринок є такою (рис.1).

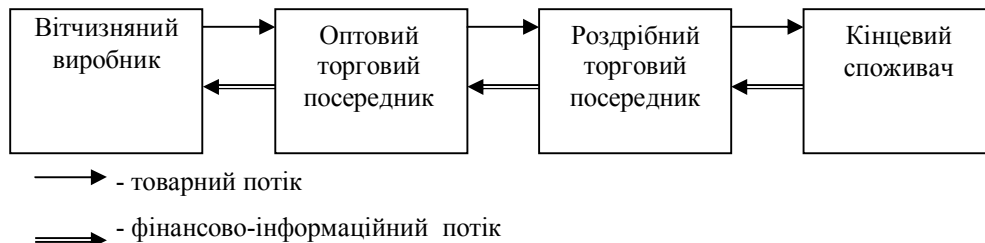

Рис. 1. Класична схема просування товару на ринок

На сьогоднішній день в країні та регіонах на товарних ринках все більше превалює продукція іноземних виробників і схема просування товару є такою (рис. 2).

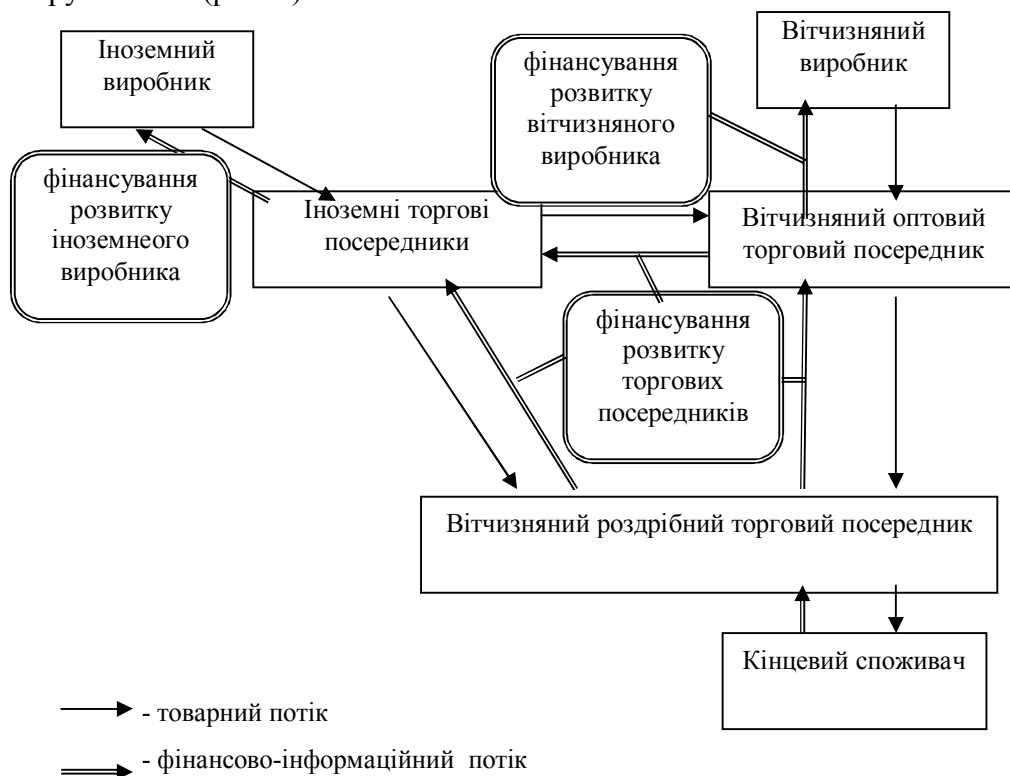

Рис. 2 . Схема просування вітчизняних та іноземних товарів, і їх взаємна конкуренція

Фінансові потоки, спрямовані за кордон живлять розвиток іноземної економіки за рахунок коштів споживачів, зароблених в національній економіці. Фактично створення доданої вартості іноземним виробником і всіма посередниками фінансується національними ресурсами і

відбувається відтік фінансового капіталу за кордон. До того ж стимулюється розвиток збутового ринку для іноземної продукції на теренах України, ставляться в не вигідні умови вітчизняні товаровиробники. Тому господарські операції по ввезенню іноземної продукції та її реалізації з негативним ефектом для вітчизняних товаровиробників можна назвати "неефективним імпортом", а виникаючі при цьому потоки грошових розрахунків – "неефективними фінансовими потоками".

Операції неефективного імпорту є однією зі складових процесу непродуктивного відтоку фінансового капіталу, як з економіки окремих регіонів, так і країни в цілому. Відтік фінансового капіталу є легальною формою вивезення фінансових ресурсів і являє собою суми грошових коштів країни, які спрямовуються за кордон у вигляді інвестицій, позик, для купівлі фінансових активів та відображаються на рахунку руху капіталів в платіжному балансі країни. Відтік капіталу буває ефективним і непродуктивним.

Непродуктивний (неефективний) відтік капіталу – це законодавчо не заборонене вивезення легально зароблених в країні капіталів в інші країни з метою вигідного та надійного їх розміщення при відсутності таких самих стимулів в національній економіці, причому майбутні економічні вигоди для країни походження капіталу від такого вивезення або відсутні, або не покривають витрачені фінансові ресурси.

Рух капіталу є об'єктивним економічним явищем, уособлюючим раціональну поведінку господарюючих суб'єктів, які бажають розміщувати фінансові ресурси на максимально надійних та вигідних умовах.

Останніми роками непродуктивний відтік фінансового капіталу з України та Одеського регіону сягнув значних масштабів (Табл. 1).

Як показують результати статистичного дослідження, показник чистого відтоку (притоку) капіталу відображає лише чисту різницю між коштами вивезеними та ввезеними в Україну, тому слід звернути увагу на повні, а не нетто-показники. Так, фактично протягом 2006 року відтік капіталу склав 33164,2 млн. дол. США, що складає вже дуже значну величину 31,15% від ВВП країни [2].

За останні роки сума втрачених потенційних інвестиційних ресурсів шляхом відтоку капіталу є ще більш суттєвою.

При обчисленні обсягів непродуктивного відтоку фінансового капіталу з України ми користувались даними Платіжного балансу та Міжнародної інвестиційної позиції і до уваги беруться рух капіталів по рахунках поточних операцій, фінансових операціях та операціях з капіталом, чисті помилки та пропуски.

Таблиця 1

Динаміка чистого відтоку капіталу з економіки України та Одеського регіону в 2000 – 2007 рр.*

Показники	2001р.	2002р.	2003р.	2004р.	2005р.	2006р.	2007р.
Чистий відтік капіталу з економіки України, млрд. грн.	4,52	10,14	14,29	20,49	(2,94)**	13,55	24,19
Чистий відтік капіталу з економіки Одеського регіону, млрд. грн.	0,28	0,82	1,85	2,76	4,71	3,04	3,26

* - складено на підставі офіційних статистичних даних [3,4]

** - в 2005 році мав місце чистий притік капіталу

Серед поточних операцій найбільший вплив на показник відтоку капіталу мають імпортні операції (як „човниковий бізнес”, так і фальсифіковані імпортні контракти) і незначною мірою – сплата коштів іноземним перестраховикам.

Як показують аналітичні дані, найвагомішою частиною відтоку ресурсів за кордон серед здійснюваних поточних операцій як в Одеській області, так і в Україні є так званий „неефективний імпорт”. На жаль, точно визначити величину неефективного для регіону та країни імпорту на підставі статистичних даних неможливо, тому, використовуючи експертні оцінки [1,4,5] та дані офіційної статистики, нами була встановлена структура даного явища (табл. 2).

При складанні аналітичної таблиці були використані дані по країнах, з яких, за свідченням економічних експертів [3,6], найчастіше надходить в Одеську область та Україну найбільша частина неефективного, шкідливого для вітчизняної економіки імпорту. Також була розглянута товарна номенклатура імпортних операцій. Так, наприклад, протягом всіх останніх років країною-лідером серед постачальників товарів для „човникового бізнесу” в Одеський регіон був Китай (близько 60% від загального обсягу неефективного імпорту). Але суттєву частку в загальній сумі імпортних поставок з Китаю займають і корисні, необхідні внутрішнім споживачам товари, альтернативу яким вітчизняна промисловість не виробляє, а за показником ціни-якості китайська продукція влаштовує користувачів. Тому такі товарні групи як оргтехніка, комп’ютерна та побутова техніка і т.д., на нашу думку, не є частиною неефективного імпорту. В розрахунок нами включались лише обсяги імпорту продукції легкої обробної промисловості (взуття, одяг і т.д.).

Таблиця 2

Структура неефективного імпорту в Одеському регіоні*

Показники неефективного імпорту товарів за країнами	2004р.		2005р.		2006р.		2007р.	
	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%			млн. дол. США	%
Країни Західної Європи	48,58	13,32	4,23	0,73	3,52	0,7	4,59	0,9
країни Азії та східні країни, в т.ч.	297,97	81,67	551,60	95,05	478,12	95,1	659,38	94,0
- Китай	147,95	40,55	352,39	60,73	305,17	60,7	395,628	78,7
- Корея	22,54	6,18	14,34	2,47	12,41	2,4	15,78	3,1
- Японія	18,52	5,08	20,77	3,58	17,98	4,8	25,89	5,2
Інші країни	18,28	5,01	24,47	4,22	20,89	4,2	25,78	5,1
Разом:	364,83	100,00	580,29	100,00	502,53	100,0	689,75	100,0

* - складено на підставі офіційних статистичних даних [3,4]

Окрім відтоку ресурсів за кордон, зовнішньоекономічні товарні відносини дають ще й значний притік коштів в країну. Так, в результаті здійснення деяких експортних операцій, притік коштів в країну склав близько 50% від загального обсягу.

Знаходити дієві важелі впливу неефективні фінансові потоки на товарних ринках України та Одещини необхідно і робити це, на нашу думку, потрібно шляхом підтримки вітчизняних товаровиробників, створення для них конкурентних переваг на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Підтримка вітчизняних виробників та підтримка на товарних ринках повинні полягати у пільговому ставленні з точки зору оподаткування, спрощення дозвільної системи, а також у вигляді вдосконалення торгової мережі та створення власних збутових баз товаровиробників.

Сприяння розвитку вітчизняного промислового виробництва матиме позитивний ефект не лише у вигляді притягнення додаткових інвестицій у вітчизняну економіку, але також повинен відбутись ефект скорочення відтоку капіталу через неефективний імпорт товарів з-за кордону. Так в Одеському регіоні при наявності сприятливих умов можна майже повністю забезпечити потреби населення області в продукції легкої та харчової промисловості, в продукції сільського господарства і звести імпорт такої продукції в регіон до мінімуму, оскільки всі необхідні умови для цього вже наявні.

Великі інвестиційні очікування в Одеському регіоні пов'язані зі створенням на території області свого роду „силіконової долини” – центру високотехнологічного виробництва, технопарку, створення якого, до речі, до цих пір ще не узаконено. Державна підтримка та пільгове ставлення до проекту зі створення технопарку дозволить залучити величезні за очікуваннями експертів суми інвестицій та стати нашому регіону постачальником високотехнологічної продукції для країн Європи. Причому вираш від підтримки даного проекту може бути дуже вагомим – недорога робоча сила, економія на транспортних витратах при доставці готових виробів в країни Європи та наявність власних високоосвічених інженерних кадрів, - все це суттєві конкурентні переваги.

Вдосконалення системи товарного обігу країни та регіонів відіграє величезну соціально-економічну функцію і здатне суттєво підтримати вітчизняних виробників. Важливу роль у соціально-економічному розвитку країни можуть відігравати підприємства оптової торгівлі, які повинні бути активними, економічно вигідними комерційними посередниками як для товаровиробників (передусім вітчизняних), так і роздрібних торговців, забезпечити баланс інтересів усіх учасників ринку та створити сучасну систему товароруку, орієнтовану на максимальне задоволення потреб кінцевих споживачів.

Розвиток оптової торговельної мережі в змозі знизити обсяги неефективного імпорту, створити конкурентні переваги для вітчизняних товаровиробників, головним чином, за рахунок цінового паритету.

На сьогоднішній день оптові підприємства України відзначаються значною подрібненістю, навіть порівняно з російськими, де теж за останні роки інтенсивно розвивалася мережа малих оптових посередників. У 2007 році 51% оптових посередників України мали чисельність працівників до двох осіб, які в загальному обсязі оптового товарообороту становили лише 21%. Причому переважна частина оптових підприємств працює без визначення свого цільового ринку [7,8].

На зміну спеціалізованим оптовим підприємствам інфраструктура споживчого ринку України з кожним роком все більше поповнюється посередниками, що одночасно займаються не тільки споживчими товарами змішаного асортименту (без визначення конкретної спеціалізації), а й товарами виробничо-технічного призначення.

Сьогодні вітчизняна оптова ланка не має в достатній кількості і сучасно обладнаних складів з новітньою технологією складської обробки товарів. Станом на 1 січня 2008 р. лише 5647 оптових підприємств мали власні склади, що становило 7,5% від загальної їх кількості. При низькому рівні забезпеченості складами 22% площі закритих складів здається в

оренду, оскільки для суб'єктів господарювання це найбільш легкий спосіб отримання доходів [8,9].

Більшість таких посередників не здатна професійно виконувати свої функції. Тому майже 60% оптового товарообороту - це продаж товарів іншим оптовим підприємствам.

Для реформування оптової ланки в Україні важливим є вивчення, узагальнення й критичне осмислення досвіду організації оптової торгівлі в країнах з розвинутою ринковою економікою.

Завдання оптової ланки на макрорівні полягають у ефективному виконанні нею таких функцій як насичення внутрішнього споживчого ринку конкурентоспроможними товарами, що задовольняють попит різних верств населення (соціальна роль); розвиток внутрішнього та зовнішнього оптового товарообороту, оптимізація його структури та витрат обігу, стабілізація цін і досягнення їх відповідності стану товарної пропозиції та споживчому попиту (економічна роль); формування оптимальних каналів просування товарів, і перш за все вітчизняного виробництва, забезпечення стабільних та інтенсивних товаропотоків (організаційна роль); перетворення виробничого асортименту в торговий і забезпечення доставки необхідного товару в необхідне місце та обумовлений термін.

Розвинена оптова торгівельна ланка дозволить ефективно розподіляти фінансові потоки на товарних ринках і надавати можливість розвитку вітчизняним товаровиробникам.

Основними завданнями при реформуванні системи оптової торгівлі в регіонах та країні в цілому повинні стати:

- оптимізація системи просування товарів від вітчизняних товаровиробників до споживачів;
- прискорення процесів обігу товарів, взаєморозрахунків і платежів між учасниками споживчого ринку;
- створення конкурентного середовища серед вітчизняних товаровиробників і відсівання надмірно експансивних іноземних виробників й, як наслідок, зниження рівня цін на товари й підвищення їхньої якості.
- створення для вітчизняних виробників пільгових умов для реалізації продукції.

Для підвищення ролі та подальшого розвитку вітчизняної оптової ланки на мікрорівні, зокрема оптових торгових посередників, необхідно розширити і посилити такі функції як дослідницьку (постійне і всебічне дослідження та прогнозування ринкової ситуації, мотивів, поведінки й попиту покупців на товари і послуги своєї номенклатури), формування торгового асортименту та комплектування партій поставки відповідно до

вимог своїх цільових споживачів за умов концентрації необхідного обсягу товарних запасів, а також резервних джерел стабільного товарного забезпечення роздрібногo товарообороту та інших потреб суспільства, комунікаційну (особливо з напрямів, пов'язаних з рекламуванням товарів і послуг, формуванням попиту на них. стимулюванням збуту товарів вітчизняного виробництва, формуванням іміджу їх товаровиробників), обслуговування партнерів - надання інформаційно-консультаційних та інших видів послуг, здійснення централізованої доставки товарів оптовим покупцям з оптимальною частотою та оптимальними за розміром партіями, кредитування (надання оптовим покупцям товарного (комерційного) кредиту).

Для реалізації місії оптової ланки та належного виконання своїх функцій необхідні кардинальні її інституційні зміни.

В основу інституційних перетворень слід покласти такі принципи: важливості та доцільності розвитку оптової торгівлі споживчими товарами через різні канали розподілу, передусім через оптових торгових посередників; ефективності функціонування оптових посередників; соціальної відповідальності оптових торговців за насичення внутрішнього споживчого ринку товарами, особливо вітчизняного виробництва, просування їх і на зовнішній ринок; найбільш повного задоволення попиту населення на товари; співробітництва та збалансованості економічних інтересів партнерів, що забезпечують доведення товарів від виробників до споживачів; раціонального поєднання важелів державного і ринкового регулювання функціонування оптових посередників.

Висновки. Для управління "неефективними" фінансовими потоками на товарних ринках України та Одеського регіону нами пропонується скорочувати експансію іноземних товаровиробників шляхом створення конкурентних переваг для вітчизняних товаровиробників за допомогою сфери оптової торгівлі. З боку держави необхідною є підтримка вітчизняних виробників у вигляді пільгового оподаткування, спрощення дозвільної системи, а також у вигляді вдосконалення торгової мережі та створення власних збутових баз товаровиробників.

Лише наявність розвиненого внутрішнього виробничого сектора дозволить спинити непродуктивний відтік капіталу за кордон і фінансування створеної іншими країнами доданої вартості. Відновлення промислового сектора, завдяки вірно організованій системі збуту з усіма конкурентними перевагами для вітчизняних виробників матиме не тільки вагомий економічний, але й соціальний ефект. Так в Одеському регіоні при наявності сприятливих умов можна майже повністю забезпечити потреби населення області в продукції легкої та харчової промисловості, в продукції сільського господарства і звести імпорт такої продукції в регіон до мінімуму, оскільки всі необхідні умови для цього вже наявні.

Література

1. Варналій З.С. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації. (http://www.niss.gov.ua/book/tyn_ekon/dod/D7.doc)
2. Офіційні дані Державного комітету статистики України . Соціально-економічне становище України (http://www.ukrstat.gov.ua/druk/soc_ek/2007/publ122007_u.html)
3. Офіційні дані Одеської державної обласної адміністрації. Стан соціально- економічного розвитку Одеської області (<http://gue.odessa.gov.ua/Main.aspx?sect=Page&IDPage=8595&id=106>)
4. Дані офіційного сайту Національного банку України. (<http://www.bank.gov.ua/default.htm>)
5. Дані офіційного сайту Державної комісії з регулювання ринку фінансових послуг України. (<http://www.dfp.gov.ua/>)
6. Каточков В.М. Финансовые потоки. Логістичний портал Adviss (<http://www.adviss.ru/content/section/4/7/>)
7. Голошубова Н.О., Торопков В.М. Концептуальні засади стратегічних перетворень оптової ланки України (<http://www.ir.org.ua/index.ngo/konceptOptTorg.pdf>)
8. Ласинський О., Чеботарьова В. Чи потрібна Україні оптова торгівля овочами й фруктами? (<http://www.lol.org.ua/ukr/phorum/showmsg.php?aid=23782>)
9. Лук'яненко Д., Мозговий О. Фінансово-інвестиційна асиметрія глобального економічного розвитку // Ринок цінних паперів України. – 2006. – №11–12. – С. 3–4.

Abstract

Layko A. I.

Inefficient financial streams as a way of investment resources' outflow on commodity markets

The problem of financial streams, attendant expansion of foreign products, surplus growth and development of retailing sphere on the commodity markets of Ukraine and Odessa region are considered in the article. On the basis of our research the optimal, to our opinion, way of financial streams management on commodity markets by the grant of favourable terms for domestic commodity producers and creation of competition performances in the wholesale sphere for them.